

ПІДПРИЄМНИЦЬКА КУЛЬТУРА ХЕРСОНА КІНЦЯ XVIII – ПОЧАТКУ XX СТ.: МІСЦЕВІ ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОЛОНІСТІВ

Дослідження підприємницької культури Херсона кінця XVIII – початку XX ст. Аналіз впливу європейських колоністів на місцеві традиції бізнесу. Аналіз місцевих підприємств даного періоду та вивчення їх ролі у загальному економічному житті регіону. Оцінка впливу інновацій та моделі ведення бізнесу європейських колоністів на місцеві підприємницькі традиції є основними напрямками дослідження. Результати дослідження допоможуть закрити прогалини в історії, систематизувати наявний матеріал та сприятимуть кращому розумінню історичних коренів підприємницької культури міста Херсона.

Ключові слова: Підприємництво, культура, Херсон, традиції, новації, колоністи.

The study explores the entrepreneurial culture of Kherson at the end of the 18th and 19th centuries. It analyzes the influence of European colonists on local business traditions. The research examines local enterprises of this period and their role in the overall economic life of the region. A key focus is placed on assessing the impact of innovations and the business models of European colonists on local entrepreneurial traditions. The findings aim to fill historical gaps, systematize existing material, and contribute to a better understanding of the historical roots of Kherson's entrepreneurial culture.

Keywords: Entrepreneurship, culture, Kherson, traditions, innovations, colonists.

Підприємницька діяльність в історії завжди мала значущий вплив на формування економічного обличчя країни та регіону. Наш північний сусід віками стирав національну ідентичність України, частиною якої є підприємницька культура, що розвивалась на наших землях. Фальсифікація і перекручування фактів продовжувалась і у XX столітті радянською владою, яка розглядала історію лише через призму класової боротьби, внаслідок чого всі власники підприємств відразу ставали ворогами робітничого народу.

Без знання свого минулого і підприємницької культури в регіоні, та країні не має майбутнього. Херсон кінця XVIII – початку XX століття явно недосліджений та не висвітлений належним чином.

Херсон, як важливий торговельний та промисловий центр кінця XVIII – початку XX століття, був не лише перетином різних культур, а й осередком підприємницької активності. Підприємництво в цьому періоді відображало багатовимірну взаємодію місцевого населення з європейськими колоністами. Це давало місту свіжу підприємницьку кров та тісні зв'язки із Європою.

Незважаючи, на згадки в історичних джерелах на те, що Херсон «випадав» з індустріальної модернізації півдня України [1, с. 370], сумніви, щодо

«відсторонення» Херсона від модернізації виникають при більш детальному вивченні діяльності мігрантів в регіоні. Наприклад, Чавуноливарний завод, що належав французькій родині Вадонів, у 1895 році був електрифікований. Також деякі ручні операції були замінені на машинні [2, с. 132].

Зрозуміло, що існували й поодинокі приклади підприємницького застою, де про інновації ніхто не чув. Яскравим прикладом є новини з газети Рада на початку ХХ століття – «Згорів робітник. «Ут. росії» телеграфують з Херсону, що на гипсопалильні купця Вітензона упав у піч робочий Татаров і згорів» [3, с. 2].

Треба враховувати, що однією з основних компонентів підприємницької культури Херсона були саме місцеві традиції, що формувалися в умовах підприємницького середовища козацьких поселень, що були захоплені російською імперією у XVIII столітті. Сільське господарство, кораблебудування, пивоваріння, зброярство та різноманітні ремесла ще з козацьких часів відігравали важливу роль у житті українців. Колоністи в Херсоні не започатковували, а продовжували традиції, які існували на наших землях багато років.

Однією з чудових традицій було меценатство. Яскравими представниками благодійниками була родина Фальц-Фейнів. Вони надавали кошти на зведення, а також оснащення медичних закладів у селах Чаплі, Преображенка, Софіївка, Чорномор'я створили спеціальні притулки для малозабезпечених та соціально незахищених верств населення у Херсоні. Всіляко підтримували робітників [4, с. 135].

Новації, внесені європейськими колоністами, дали новий поштовх підприємницькій культурі Херсона. Приїзд нових мешканців з різних куточків Європи приносив із собою нові технології, зв'язки, різноманітні методи виробництва та підходи до підприємницької діяльності. Це сприяло диверсифікації економіки міста та розширенню можливостей для підприємницької ініціативи.

Ще один приклад. На території півдня, та і всієї України була розповсюджена традиція вживання та виготовлення пива. З появою в Херсоні переселенців-німців, це традиція збагатилася. З'явилися нові технології, що надавали місцевій сировині новий смак.

Цікаво, що переселенці підтримували бізнес один одного. Наприклад продукцію пивоваренного заводу і фабрики штучних мінеральних вод А.Ф.Білека можна було придбати в Херсоні на вулиці Потьомкінській в будинку Фальц-Фейнів, ще одних відомих німецьких колоністів.

Результатом взаємодії місцевих традицій та новацій європейських колоністів стало становлення унікальної підприємницької культури Херсона. Ця культура відзначалася високою адаптивністю, підприємливістю та розвинутими торговельними зв'язками, що забезпечило місту вагому позицію в економічному житті регіону.

Отже, підприємницька культура Херсона кінця XVIII– початку ХХ століття є яскравим прикладом взаємодії між різними культурами та створення

унікального підприємницького середовища. Вона відображає не лише історичні аспекти, а й важливі уроки для сучасного бізнесу та підприємництва.

Дослідження місцевої підприємницької культури Херсона кінця XVIII – початку XX століття в рамках загальної історії України висвітлено не повною мірою, тому воно стане новим внеском у вивченні Херсону у вказаний період. Ретельний аналіз першоджерел та застосування сучасних методів дослідження дозволять дати нові інтерпретації вивченого періоду та допоможуть в майбутньому відбудувати місто в його традиціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Енциклопедія Історія України*. Видавництво «науково думка» НАН України, 2013 С. 370 Електронний ресурс. Режим доступу:URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1359-9/978-966-00-1359-9.pdf>(дата звернення: 1.05.2024).
2. Водотика Т. *Історії успіху: видатні українські бізнесмени XIX ст.* Харків: Фоліо, 2020. 235 с.
3. Рада №31 від 09.02.1910. с. 2 Електронний ресурс. Режим доступу:URL: <https://libraria.ua/issues/920/65109/?PageNumber=2&ArticleId=2296703&Search=%D1%85%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD%20%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0>
4. Климов В., Задерейчук А.А. *Створюючи рай*. Херсон: Наддніпряночка, 2014. 208 с.
5. Водотика Т. *Виклик, шанс, зміна. Історія українського підприємництва*/ Тетяна Водотика. Київ : Yakaboo Publishing, 2023. 240 с.
6. Пиворович В.Б., Беляєв С.Н. *Херсон и его жители в фотографиях, портретах, документах*. Херсон, 2011. 300 с.

Науковий керівник доктор історичних наук, професор Черемісін О.В.